

**СИМВОЛІЧНИЙ ЗМІСТ КОНЦЕПТУ МОЛОДІСТЬ**  
(на матеріалі англomовного художнього дискурсу)

**О. В. БЕШЛЕЙ**, асистент, аспірант,

**Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича**

E-mail: beshleyka@mail.ru

**Анотація.** Актуальність теми продовження молодості і її повернення відтворює символічний зміст актуалізованого у художньо-літературному дискурсі концепту МОЛОДІСТЬ, що є своєрідним відображенням уявлень та образів, які виникають у представників англomовного соціуму при апелюванні до даного концепту. Мета дослідження вбачається у вивченні характеристик засобів вербалізації, які експлікують або імплікують символічний зміст досліджуваного концепту у художньому дискурсі. Мета формує завдання: окреслити загально теоретичне підґрунтя вивчення символу з точки зору різних наукових підходів; за допомогою інтерпретаційно-текстового аналізу описати асоціативні ланцюжки, які лежать в основі символу повернення та збереження молодості і формуються у свідомості представників англomовної культури. Результати підтверджують універсальність природи символу, його вмотивованість, багатоаспектність та архетипність, що попередньо маніфестувалось багатьма науковцями у сфері психології, філософії, лінгвокультурології, етнолінгвістики. Перспективи дослідження пов'язуємо з вивченням символічного змісту концепту МОЛОДІСТЬ на основі більш репрезентативного матеріалу.

**Ключові слова:** концепт, символ, символічний зміст, ознака, лексема, імплікація, експлікація

**Актуальність.** Прагнення до символічного переосмислення дійсності супроводжує людину з давніх часів. Тракткування символу можна знайти в дослідженнях Аристотеля, Платона, середньовічних схоластиків П. Флоренського. Символ – один з центральних понять різних наукових сфер: філософії, філології, психології, культурології, мистецтвознавства. У різні епохи ставлення до символіки було неоднаковим. У середньовічній Європі символи відігравали істотну роль у світогляді людей (обряди, релігія, архітектура, геральдика та ін.). Розуміння символіки завжди було неоднозначним, хоча більшість дослідників відзначали її «таємниче, умовне» походження і поєднання в ній декількох пластів реальності [1, с. 56].

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** Символ зустрічається не тільки у працях з філософії (О.Ф. Лосєв, В. фон Гумбольдт), психології (З. Фрейд, К.Г. Юнг), літературознавства (Ю.М. Лотман, В.І. Іванов), а також з лінгвістики, враховуючи семантичний (Н.Д. Арутюнова, В.В. Виноградов), концептуальний (Л.І. Белехова) та лінгвокультурологічний (В.А. Маслова, В.М. Телія) аспекти.

**Об'єктом** виступає концепт МОЛОДІСТЬ, актуалізований в англomовному художньому дискурсі. **Предметом** аналізу є частиномовні та семантико-когнітивні характеристики засобів вербалізації, що визначають особливості експліцитної та імпліцитної актуалізації символічного змісту концепту МОЛОДІСТЬ.

**Мета** даного дослідження полягає у вивченні особливостей об'єктивації

символічного змісту концепту МОЛОДІСТЬ в англomовному художньому дискурсі.

**Завдання** вбачаємо у з'ясуванні змісту символічних асоціацій, актуалізованих засобами вербалізації концепту в дискурсі. Мета і завдання визначили застосування **методів** семантики, когнітивної лінгвістики і дискурс-аналізу, що передбачає інтерпретаційно-текстовий аналіз, а також опис синтагматичних особливостей номінативних лексем досліджуваного концепту.

Символ пов'язаний «з ідеєю певного змісту, який, власне, служить планом вираження для іншого, як правило, культурно більш цінного, змісту» [3, с. 11]. Тому надалі під символом розуміємо комплексний мовний знак, що складається з двох рівноправних елементів: конкретне значення, що представляє або образну сторону символу – агент символу, а також абстрактне значення, що носить первинно-архетипний (синкретичний), культурно-стереотипний (традиційний) або суб'єктивно-авторський (художньо модальний) характер – референт символу [2, с. 50]. В основі агента символу лежить лексичне поняття, яке виражає не тільки сигніфікат, але і представляє денотативну основу символу в образі, забезпечуючи тим самим номінацію і фрагментацію навколишнього дійсності. В основі референта символу лежить лексичний фон, який представляє собою безліч непоняттєвих (не мають прямого стосунку до номінації) семантичних елементів, що забезпечують кумуляцію інформації, що пізнається з навколишнього світу [5, с. 28].

**Результати.** Символічний зміст концепту зароджується в тексті або запозичений з культури, характеризується універсальністю, полісемантичністю, образністю, вмотивованістю, відкриваючи зв'язок з архетимом. Саме тому найдоцільнішим вважаємо дослідження символу, який ховається в концепті МОЛОДІСТЬ, на рівні цілісного тексту.

Відомо, що з давніх-давен людина мріяла не тільки про безсмертя і довголіття, а, головню, про продовження молодості, чого і прагнув легендарний Фауст. З давньогрецької міфології відома фігура нещасного Тітона, якому на прохання богині світла Ео дарували безсмертя, але не дали вічної молодості. Центральним мотивом в романі «Портрет Доріана Грея» Оскара Уайльда є мотив повернення молодості. Історія людства дає приклади численних спроб знайти «еліксир вічної молодості». У давньогрецькій міфології зустрічається міф про чарівницю Медею, що володіла силою повертати людям похилого віку молодість. Середньовічні астрологи, алхіміки і філософи шукають «філософський камінь», який міг би дати людині багатство, силу і молодість. Мотив омолодження – улюблений сюжет казок багатьох народів світу, наприклад, одна із казок братів Грімм [4, с. 31].

Тема продовження молодості і її повернення – досить поширена для представників англomовного соціуму. Підтвердженням цьому є існування мовних засобів актуалізації цієї теми. Йдеться про словосполучення з центральним компонентом, вираженим дієсловом в поєднанні з віковою лексемою *young*. Крім цього, часто з метою уточнення мотиву продовження і повернення молодості в складі деяких словосполучень зустрічаємо прислівники *always* ('all the time, at all times') і *again* ('back to the same state or situation that you were in before'). Прислівник *always* вживається тільки в складі словосполучення *be always young* (завжди бути молодим), що есплікує продовження молодості, бажання вічно залишатися молодим. Дане значення актуалізується словосполученням *remain young* (залишатися молодим).

*If it were I who was to be always young and the picture that was to grow old* [8, с. 64].

У наступному реченні герой ділиться секретом молодості, котрий вбачає у відстороненні від емоційного життя і в утриманні від неналежних емоцій.

*The secret of remaining young is never to have an emotion that is unbecoming* [8, с. 69].

У фрагменті нижче експлікуються складові молодості, які несуть велику цінність: нев'януча краса, розквіт і чарівність молодого віку.

*He had muttered a mad wish that he himself might remain young ... that his own beauty might be untarnished ... that he might keep all the delicate bloom and loveliness of his then just conscious boyhood* [8, с. 114].

Прислівник *again* актуалізується в складі словосполучення (*to become young again*), що відтворює мотив повернення молодості.

*Ah! Lord Henry, I wished you would tell me how to become young again* [8, с. 54]. До цієї ж категорії відноситься словосполучення *get back one's youth* («повернути молодість»).

*To get back one's youth. One has merely to repeat one's follies* [8, с. 54].

У даному фрагменті супутнім значенням виступає секрет повернення молодості, який полягає в повторенні своїх помилок.

*Te get back my youth I would do anything in the world* [8, с. 268].

У наведеному прикладі відбувається маніфестація сильного бажання героя повернути молодість, заради здійснення якого він готовий піти на все.

Субстантивоване словосполучення *eternal youth* і дієслівні словосполучення *be always young* і *remain young* мають значення нескінченності вікового періоду молодості. Дієслівні словосполучення передають значення, що відображає перебування у стані вічно молоді особи, а субстантивоване словосполучення виступає в якості імені даного явища.

*Eternal youth, infinite passion, passions subtle and secret, wild joys and wilder sins - he was to have all these things* [8, с. 132].

Беззаперечно, втілення описаних вище бажань фізично неможливе в реальній дійсності. Експліцитне значення «зупинитися і затриматися в молодому віці» і «повернути молодість» актуалізують загальне значення вікового розвитку, але володіють своєрідною специфікою, так як перше значення передбачає зупинку процесу вікового розвитку, а друге – зміну напрямку руху цього процесу на протилежний, що є неприродним розвитком подій в реальному житті.

Нерідко в літературі зустрічаємо очевидні свідчення того, що автор ніби намагається «омолодити» своїх вже не зовсім молодих героїв, надаючи їм відповідні риси та повертаючи їх спогадами у часи молодості. Таким чином, відбувається протистояння теперішнього і минулого, втілене у бажанні повернути молоді роки. Отже, символ повернення молодості вбачаємо також у реалізації порівняльних характеристик осіб різних вікових груп з представниками молодого віку, що на мовному рівні в структурному плані актуалізуються в тексті за допомогою прийменників *like* або сполучників порівняльної семантики *as*, *as if*. Порівняльна ознака актуалізується за допомогою прикметників та дієслів. У подібних контекстах порівняння одночасно завжди актуалізується в поєднанні з оцінним компонентом.

Порівняльні характеристики, репрезентовані за допомогою дієслівних одиниць, очевидні в наступному фрагменті.

*And at 50 I feel like a youth again* [6, с. 114].

Ознаки тінейджера, експліковані дескриптивним прикметником *wayward* («неслухняний», «некерований», «впертий», «капризний») додають персонажу відтінок непривабливості.

*Mary Ann felt oddly like a wayward teenager caught in the act by a watchful parent* [6, с. 115].

Порівняння особи середнього віку з молодого актуалізується за допомогою сполучника *as if* зі значенням порівняння в наступному прикладі. Порівнювана ознака боязкість репрезентована з участю прикметника.

*When he looked at his reflection, his ears were bright pink from the pressure, as if he were a frightened young boy afraid to kiss* [6, с. 116].

Порівнювальною ознакою в наступному реченні стає *вміння по-справжньому насолоджуватися часом*.

*He enjoyed a good time, like any teenager* [7, с. 268].

В наступному фрагменті актуалізується ознака *боягузтво, лякливість*.

*I began to tremble like a teenager. I'd visited my school only once* [9, с. 322].

Поняття інфантилізму часто реалізується в літературно-художніх творах. Інфантилізм від латинського *infantilis* означає відсталість у розвитку, яка виявляється у вигляді збереження в дорослому стані індивіда рис характеру, властивих дітям. Письменники часто вдаються до порівняння дорослих людей з дітьми з метою опису характеру і поведінки зрілого персонажа.

У наступному прикладі символічною при порівнянні особи середніх років з молодого особою стає ознака *старанність*, характерна для школярів. Ознака відтворюється за допомогою прийменника *like*.

*And so he began practising, like a young boy learning a poem* [6, с. 33].

У розглянутому нижче фрагменті жінки середнього віку порівнюються з молодого дівчиною. Порівняння актуалізується за допомогою прийменника *like*. Особливістю наведеного порівняння є те, що його підсумком стає констатація відсутності якостей дівчини у жінок зрілого віку і навпаки. Ця відсутність есплікується за допомогою заперечної частки *not*. Більше того, ознака *безстатевість* протиставляється ознаками *близьк і дурість*, що характеризує молодого героїню.

*They were women of middle age, with gray hair marcelled in iron wavelets. Sexless women, not like that glowing, perhaps foolish young girl, who "won't live without him."* [7, с. 152].

В наступному реченні дорослий персонаж порівнюється з дитиною, і порівняння актуалізується за допомогою прийменника *like*. Порівняльна ознака *зовнішній вигляд* актуалізується за допомогою дієслівної лексики.

*She looked like a girl, as young as her daughter* [7, с. 549].

У запропонованому прикладі герой старшого віку порівнюється з молодого особою. Порівняння здійснюється завдяки наявній ознаці *запальний характер*, що притаманна представникам молодого віку.

*"My life is behind me," he wrote, "and that hour spent in the railway compartment, when I almost felt like a twenty-year-old youth, was the last burst of flame."* [6, с. 91].

**Висновки:** включення символічної вмотивованості в семантику концепту є результатом тривалого шляху символізації мовлення на основі асоціативних зв'язків через його регулярне вживання в стандартному оточенні. В результаті концепт, який колись означав символічну дію / ситуацію, починає функціонувати як символ ситуації.

**Перспективу** дослідження вбачаємо у розширенні вивчення символічного змісту концепту МОЛОДІСТЬ в англomовному художньому дискурсі, спираючись на особливості його актуалізації в британській та американській лінгвокультурі.

### Список використаних джерел

1. Лав Н. Когниция и языковой мир [Текст] / Н. Лав // *Studia Linguistica Cognitiva* ; [пер. с англ. А. В. Кравченко]. – М. : Гнозис, 2006. – 364 с.
2. Лосев А. Ф. Проблема символа и реалистическое искусство [Текст] / А. Ф. Лосев. – М. : Искусство, 1995. – 320 с.
3. Лотман Ю. М. Семиосфера [Текст] / Лотман Ю. М. – СПб. : Искусство – СПб, 2001. – 704 с.
4. Тодоров Ц. Теории символа [Текст] / Тодоров Ц. ; [пер. с франц. Б. Нарумов]. – М. : Дом интеллектуальной книги, 1999. – 384 с.
5. Юнг К. Г. Человек и его символы [Текст] / Юнг К. Г. ; [пер. с англ.]. – СПб. : Б.С.К., 1996. – 454 с.
6. Barnes J. Vigilance. The Lemon Table [Text] / Barnes Julian. – Kent : Chatham, 2004. – 204 p.
7. Jong E. Tapestry [Text] / Erica Jong. – New York : Bantam Doubleday Dell Publishing Group, 1989. – 554 p.
8. Wilde O. The Picture of Dorian Gray [Text] / Oscar Wilde. – London : Penguin Books, 1998. – 280 p.
9. Caldwell T. The Sound of Thunder [Text] / Tailor Caldwell. – Glasgow : William Collins Sons & Co., 1986. – 508 p.

### References

1. Lav, N. (2006). Kognicija i jazykovoj mir [Cognition and language world] (Trans. from English). Moscow, Russia: Gnozis, 364
2. Losev, A. (1995). Problema simvola i realisticheskoe iskusstvo [The problem of symbol and realistic art]. Moscow, Russia: Iskusstvo, 320.
3. Lotman, Ju. (2001). Semiosfera [Semiosphere]. St. Petersburg, Russia: Iskusstvo – SPB, 704.
4. Todorov, C. (1999). Teorii simvola [The theories of symbol] (Trans. from French). Moscow, Russia: Dom intellektual'noj knigi, 384.
5. Jung K. (1996). Chelovek i ego simvolj [The man and his symbols] / Jung K. G. (Trans. from English). St. Petersburg, Russia: B.S.K., 454
6. Barnes, J. (2004). The lemon table. Kent: Chatham.
7. Jong, E. (1989). Tapestry. New York: Bantam Doubleday Dell Publishing Group.
8. Wilde, O. (1998). The Picture of Dorian Gray. London: Penguin Books.
9. Caldwell, T. (1986). The Sound of Thunder. Glasgow: William Collins Sons & Co.

### СИМВОЛИЧЕСКИЙ СМЫСЛ КОНЦЕПТА МОЛОДОСТЬ (на материале англоязычного художественного дискурса)

О. В. Бешлей

**Аннотация.** Актуальность темы продления молодости и ее возвращения воспроизводит символический смысл актуализированного в художественно-литературном дискурсе концепта МОЛОДОСТЬ, что является своеобразным отражением представлений и образов, которые возникают при апеллировании к данному концепту. Цель исследования – в изучении средств вербализации, эксплицирующих или имплицитных символический смысл изучаемого концепта в художественном дискурсе. Цель формирует задачи: определить в общих чертах теоретические основы изучения символа с точки зрения различных научных подходов; с помощью интерпретационно-текстового анализа описать ассоциативные цепочки, которые лежат в основе символа возвращения и сохранения молодости и формируются в сознании представителей англоязычной

культуры. Результаты подтверждают универсальность природы символа, его мотивированность, многоаспектность и архетипность, что предварительно манифестировалось многими учеными в области психологии, философии, лингвокультурологии, этнолингвистики. Перспективы исследования связываем с изучением символического содержания концепта МОЛОДОСТЬ на основе более репрезентативного материала.

**Ключевые слова:** концепт, символ, символический смысл, признак, лексема, импликация, экспликация

## SYMBOLIC CONTENT OF THE CONCEPT YOUTH (based on English literary discourse)

O. V. Beshlei

**Abstract.** *Symbol is one of the central notions belonging to different scientific fields: philosophy, philology, psychology, cultural studies, art history. At various times the notion of symbolism was different. The topicality of youth and its return recreates symbolic meaning of the concept YOUTH actualised in artistic and literary discourse, which is a kind of reflection of the ideas and images that occur in members of English society with the appeal to the investigated concept.*

*The purpose of research is seen in the study of verbalization specifications, which implicate or explicate the symbolic meaning of the concept in the literary discourse. The tasks of the research are the following: to outline the general theoretical background of the study of symbol in terms of different scientific approaches; using interpretative text analysis, to describe associative chains, underlying the symbol of youth return and preservation, formed in the minds of members of the English culture.*

*There is a number of proofs that the theme of youth return and preservation is a fairly common for members of English society. The major one is the existence of language means revealing such an idea. Mostly it is a central component of the phrase expressed by the verb, combined with the age lexeme 'young'. There is also a clear evidence in the literature that often the author is allegedly trying to "rejuvenate" its "not quite young" heroes, giving them the appropriate features and turning their memories at the time of their youth. As a result, there is confrontation between present and past, embodied in the desire to return the youth. Thus, the symbol of youth return is seen in the implementation of comparison of specific features between people of different age groups with young representatives.*

*The results confirm the universal, multidimensional and archetypal nature of the symbol, that was manifested by many scholars in various scientific fields.*

*Conclusion: The inclusion of symbolic motivation in the semantics of the concept is the result of a long way of symbolizing literary speech based on associative connections through its regular use in a standard environment. As a result, a concept that once meant a symbolic action / situation begins to function as a symbol of the situation. Prospects of the research are associated with the study of symbolic content of the concept YOUTH based on a more representative material.*

**Keywords:** concept, symbol, symbolic meaning, reature, lexeme, implication, explication